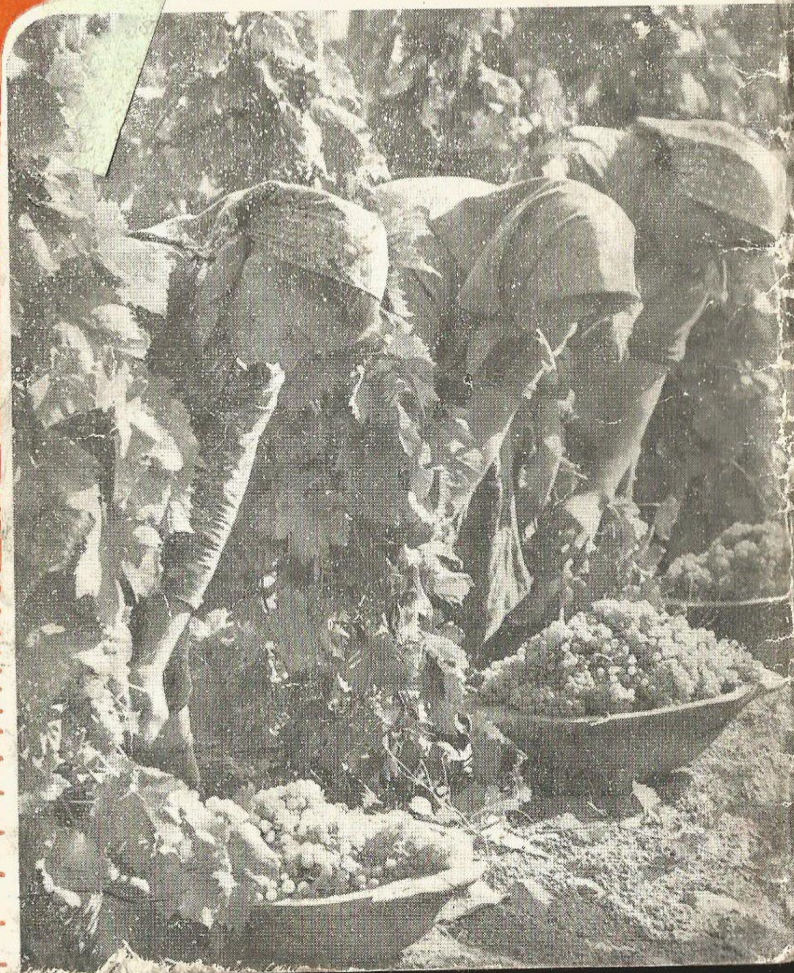
SUOMI-UNKARI

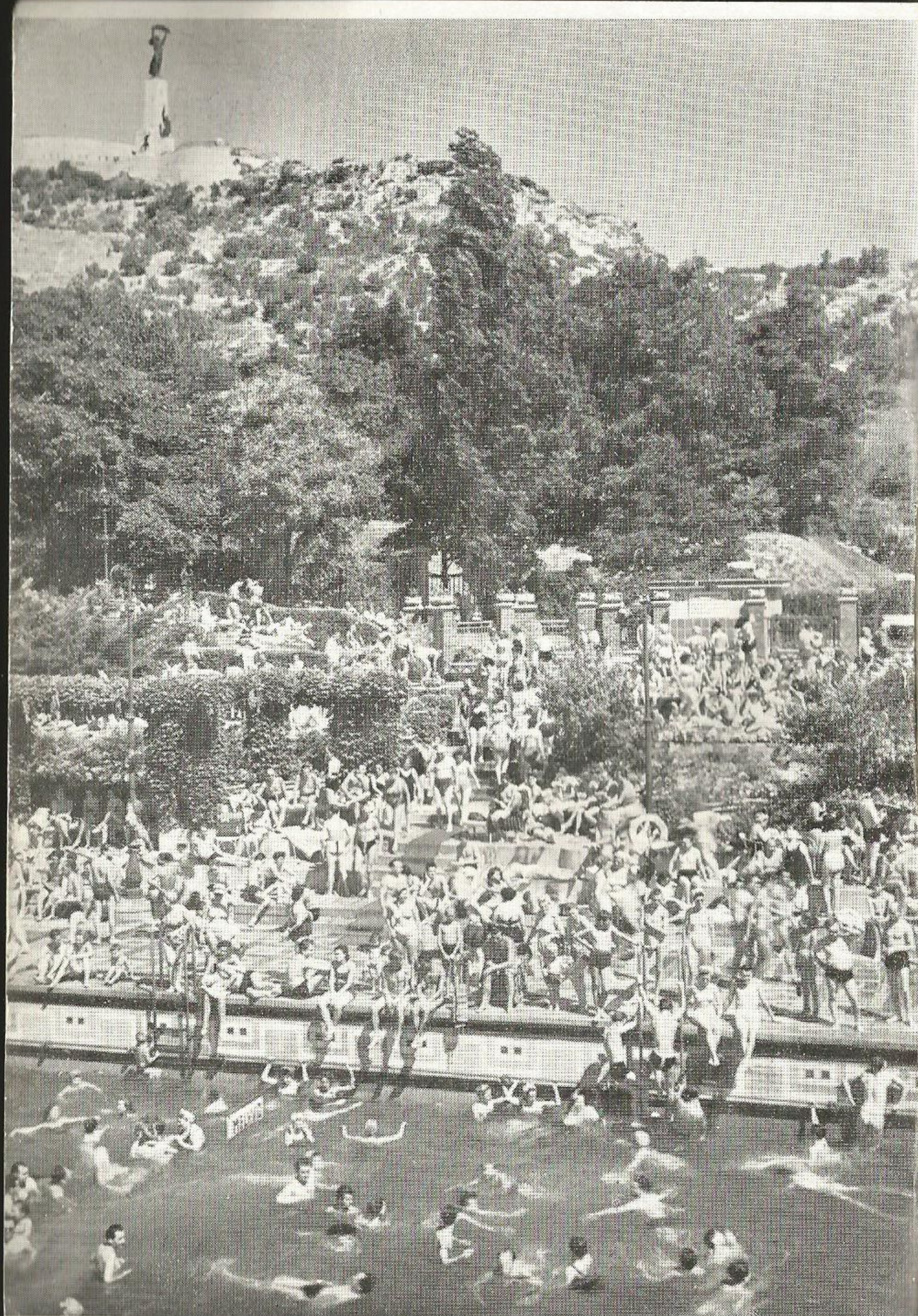

Tässä numerossa mm.

N:o 11

Hinta 30 mk

SUOMI-UNKARI

SUOMI—UNKARI SEURA r.y:n ÄÄNENKANNATTAJA

Julkaisija: **SUOMI—UNKARI SEURA r.y.**

Toimitusneuvosto: **Suomi—Unkari Seuran johtokunta**

Päätoimittaja: **Ilmari Orras**

Lokakuun 5 pnä 1952

SISÄLTÖ:

Lehti ilmestyy 12 kertaa vuodessa

Toimituksen ja konttorin osoite: **Helsinki, Mikonkatu 8. A. 13.**

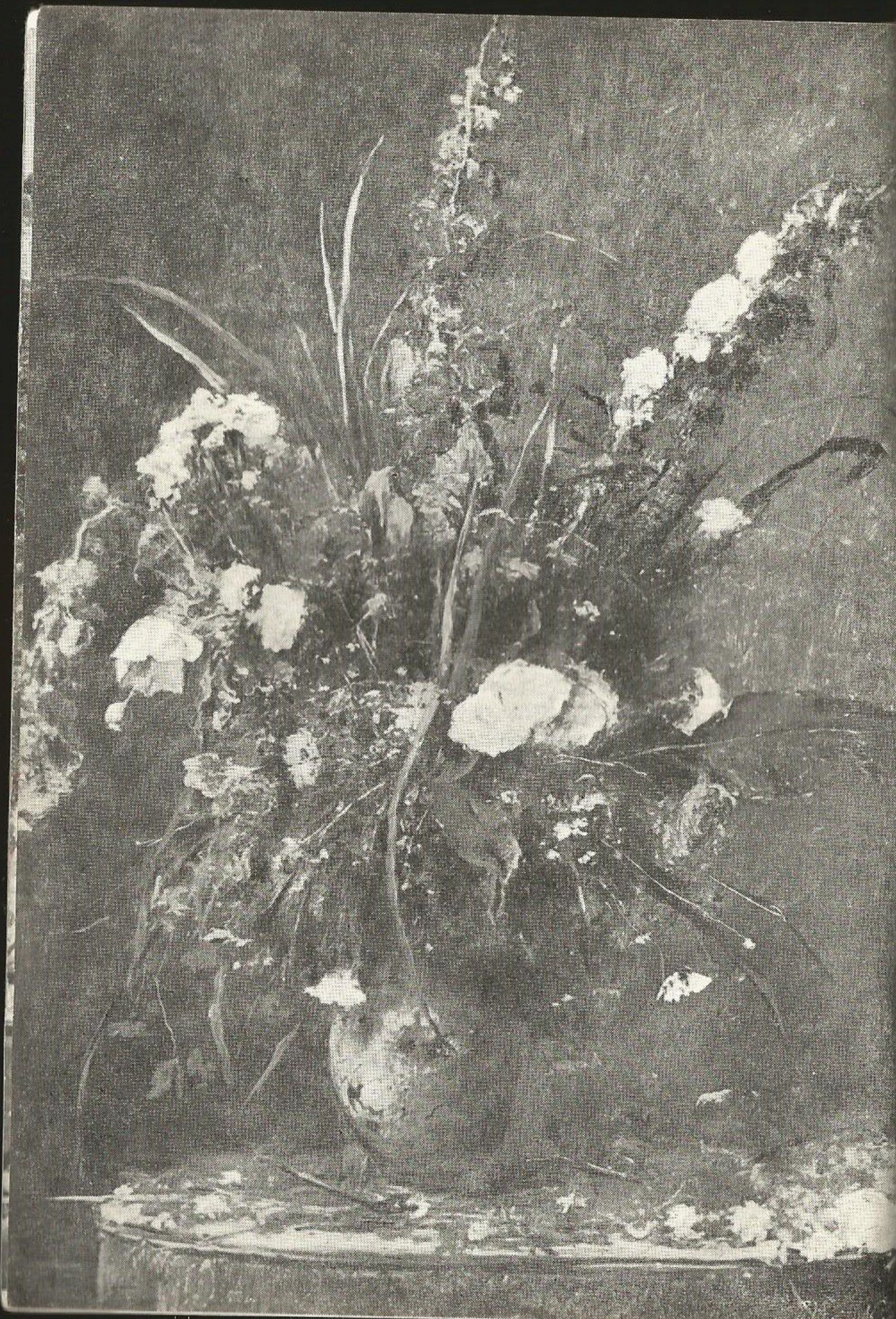
TILAUSHINNAT:

Vuosikerta 300 markkaa, irtonumerohinta 30 markkaa.

Tilauksia vastaanottavat kaikki postitoimipaikat ja Rautatiekirjakauppa.

Painettu Helsingissä 1952, Kustannusosakeyhtiö Yhteistyön kirjapainossa.

Kansilehden I sivulla: Lajos Kossuth — Unkarin vapaustaistelun johtaja ja organisaattori 1848—49. Kansilehden takasivulla: Viininkorjuuta Tokaijissa — maailmankuulujen Tokaijer-viinien kotiseudulla. Kansilehden II sivu: Gellértin loistokylpylän iso allas Budapestissa. Taustalla Vapauden patsas. (Katso sivua 39.)

HELI AROLA:

MIHÁLY MUNKÁCSY

— UNKARIN MAALAUSTAITEEN SUURI KLASSIKKO

Mihály Munkácsy on Unkarin maalaustaiteen suurin klassikko. Mutta hänen suuruutensa ei ole jäänyt ainoastaan museoiden ja galleriain juhlallisen hämärän ympäröimäksi. Kiertäessäni äskettäin Unkarissa saatoin omakohtaisesti todeta, miten tämän maailmankuulun mestarin jättämä arvokas taiteellinen perintö on todella rikastuttanut koko Unkarin kansaa. Jokainen, jonka kanssa keskustelin hänestä — ja heitä oli kymmeniä eri yhteiskuntapiireistä — tunsi hämmästyttävän tarkoin hänen elämänvaiheensa, hänen taiteilijakehityksensä ja tuotantonsa.

Tulin tällöin monesti ajatelleeksi, miten etäisiksi loppujen lopuksi meidän Gallen-Kallelamme tai Edelfeltimme ovat jääneet suurille kansanjoukoille. He ovat tosin suuria nimiä, mutta vaivautuisivatko esimerkiksi tuhannet ja taas tuhannet tavalliset suomalaiset päivittäin odottelemaan tungoksessa pääsyä taulun luota toiselle heidän näyttelyssään, niinkuin oli laita Budapestin mahtavassa jälleenrakennetussa taidehallissa. Ja kuitenkin sinne järjestetty tähän asti suurin Munkácsy-näyttely oli ollut avoinna jo pitkälti toista kuukautta ennen käyntiäni.

Eniten minua ihmetyttikin tässä näyttelyssä samoinkuin muissakin taidetilaisuuksissa suorastaan uskomaton yleisömäärä: kaiken päivää virtasi katsojia lakkaamatta taidehalliin ja iltapäivällä, työajan päätyttyä, siellä vallitsi oikea tungos. Tarkkailin pitkän aikaa yksinomaan näitä ihmisiä... Oli miltei liikuttavaa nähdä, millä hartaudella ja kiinnostuksella he tutkivat vanhoja maalauksia ja seurasivat oppaiden selostuksia taiteilijain elämään ja eri töihin liittyvistä kysymyksistä.

Unkarin kansa on kyllä aina tuntenut Munkácsyn omaksi taiteilijakseen. Mutta Horthy-järjestelmän aikana virallinen taho pyrki kaikin tavoin syrjäyttämään sen osan hänen tuotannostaan, joka kuitenkin on siinä parhainta, hänen omintaan. Nyt näkemäni kansan elävä kiinnostus onkin varmasti laskettava uuden Unkarin kulttuurivallankumouksellisen kehityksen saavutukseksi. Tässä yhteydessä mainittakoon, että nykyään palkitaan Unkarissa vuosittain kuvaamataiteilijain parhaat työt "Munkácsy-palkinnoilla".

Vas.: Mihály Munkácsy: Kukka-asetelma.

Mihály Munkácsyn tuotantoa

Vasemmalla ylhäältä:

"Kuolemaantuomitun sellissä",

"Liinannyhtäjät" ja "Kristus Pilatuksen edessä".

Alhaalla:

"Lakko".

Oikealla:

"Kirnuava nainen".

Mihály Munkácsyn lapsuus — hän syntyi 1844 — sattui vapaustaistelun kukistumisen jälkeiseen onnettomaan kauteen. Hän joutui jo varhain kolmen sisaruksensa kanssa täysin orvoksi ja kasvatusisä antoi hänet puusepän verstaaseen oppipojaksi. Nälkä, kylmyys, mielivalta, häpeä ja nöyryytykset olivat kaikki, mitä hän vuosikausiin sai osakseen. Synkät lapsuus- ja nuoruusmuistot syöpyivät lähtemättömästi hänen herkkään mieleensä. Kärsimykset myrkyttivät hänen sielunsa ja tekivät hänet sulkeutuneeksi.

Päästyään kisälliksi hän muutti Aradiin työskentelemään nälkäpalkalla eri verstaissa. Työpäivä oli pitkä, mutta iltaisin hän riensi ylioppilaiden luo, jotka tutustuttivat hänet Unkarin ja ennenkaikkea Petöfin runouteen. Yrittelipä nuori Munkácsy itsekin runoja, mutta piirtäminen lienee jo varhain ollut mieluisin harrastus. Kahden vuoden ankaran työn jälkeen hänen terveytensä heikkeni siinä määrin, että hän joutui seuraaviksi kahdeksi vuodeksi sairaalaan.

Vaikka Munkácsy jo lapsesta pitäen osoitti harvinaisia piirustuslahjoja, olisi hän varmaan jäänyt loppuiäkseen puusepän verstaaseen, ellei kohtalo olisi tuonut hänen tielleen kiertävää maalaria Elek Szamossya. Puolitoista vuotta he kuljeksivat yhdessä ympäri maata, ja näin nuorukainen oppi piirustuksen ja maalauksen alkeet. Vuonna 1863 hän saapui Budapestiin ja tutustui siellä sen ajan taide-elämän suuruuksiin, Mór Thániin ja Antal Ligetiin, joiden johdolla hän syventyi taideopintoihin ja kopioi innolla hollantilaisten realistien maalauksia. Vuoden 1865 alussa hän alkaa opiskella Wienissä kuulun Rahlin johdolla, mutta opettajan kuoleman johdosta joutuu palaamaan Budapestiin jo puolen vuoden kuluttua.

Vv. 1866—1868 Munkácsy on Münchenin Akatemiassa Alexander Wagnerin oppilaana. Samoihin aikoihin hän saa Unkarin valtiolta stipendin, joka jossakin määrin turvaa hänen taloudellista asemaansa. Düsseldorfissa hän aloittaa opiskelun Knausin johdolla, jonka kevyt maalaustyyli ei häntä kuitenkaan tyydytä. Vastoin opettajansa tahtoa hän ryhtyy 1869 maalaamaan "Kuolemaantuomittua." Tässä kuuluisassa taulussaan Munkácsy ei kuvaa rikollisen, vaan epäoikeudenmukaisen yhteiskuntajärjestyksen ja väkivallan uhrin viimeisiä hetkiä. Tämä käy selvästi ilmi päähenkilön uhmaavasta katseesta ja ympärillä olevien myötätuntoisista kasvoista. Teos toi Munkácsylle kultamitalin Pariisista ja yhdellä iskulla maailmanmaineen. "Kuolemaantuomittu" oli maalaus, jonka myös Unkarin kansa tunsi omakseen, se löysi tiensä tuhansien yksinkertaisten maalaistupien seinille Kossuthin ja Petöfin kuvien rinnalle, sillä se symbolisoi koko Unkarin kansaa.

Munkácsy jäi vielä pariksi vuodeksi Düsseldorfiin ja muutti sitten Pariisiin, missä hän vietti suurimman osan elämäänsä. Teokset "Yön kulkurit" (1873) ja "Panttilainakonttori" (1874) toivat hänelle yhä lisää menestystä. Vuonna 1874 hän solmi avioliiton leskiparoonitar de Machesin kanssa, ja siihen oikeastaan päättyi hänen toimintansa ensimmäinen, kansan aiheita käsittelevä kausi. Tämän kauden aikana Munkácsy loi parhaat työnsä, joista edellisten lisäksi mainittakoon "Ero", "Risunkerääjä", "Kirnuava nainen" ja eräät muotokuvat. Ne ovat Unkarin realismin klassillisia mestariteoksia, joissa Munkácsy on ikuistanut Unkarin sorrettujen talonpoikien ja Pariisin köyhälistön traagillisen kohtalon. Ne ovat teoksia, jotka aluksi toivat hänen osakseen paljon kultaa ja kunniaa, myöhemmin, Pariisin kommuunin jälkeen porvariston päästyä valtaan, paljon poliittista paheksumista. Ne ovat teoksia, jotka tekevät Munkácsysta suuren.

Vaikka Munkácsy elämänsä myöhemmässä vaiheessa tekikin porvaristolle tavallaan myönnytyksiä, hän ei koskaan täysin irtautunut kansasta. Vielä vähän ennen kuolemaansa hän loi teoksen "Lakko" ilmentäen siinä myötätuntoaan oikeuksiensa puolesta taistelevia työläisiä kohtaan.

Vaimonsa määrättömän kunnian- ja rahanhimon ajamana Munkácsy kääntyi ankarien sisäisten kamppailujen jälkeen opportunismiin — maalaamaan teoksia, jotka toivat paljon kultaa, mutta vähän tyydytystä. Paroonittarelle ei mikään ollut kylliksi — ei edes kaksi Munkácsyn hänelle rakennuttamaa palatsia — mutta onneton taiteilija yritti sopeutua kohtaloonsa. Hän uurasti aamuvarhaisesta myöhään yöhön ja vietti kuumimmatkin hellepäivät keskellä Pariisia. Kuitenkin myös tämä kausi tuotti omat mestariteoksensa, joista parhaiten tunnetaan "Milton", "Kristus Pilatuksen edessä", "Kastanjakuja", "Kukka-asetelma" sekä Lisztin ja Haynaldin muotokuvat. Munkácsyn viimeiset suuret luomukset, Unkarin parlamenttia varten tehty "Unkarilaisten maahantulo", Wienin taidehistoriallista museota varten laadittu kattomaalaus ja raamatullinen "Ecce Homo" kuluttivat taiteilijan viimeisetkin voimat, niin että juuri ennen kotimaahan paluutaan, 1896, hänet jouduttiin viemään henkisesti sammuneena Endenichin parantolaan lähelle Bonnia, missä hän kuoli neljä vuotta myöhemmin.

Mihály Munkácsy oli ensimmäinen unkarilainen taiteilija, joka otti kansalliset aiheensa omasta ajastaan. Hän oli ensimmäinen, joka kuvasi realistisesti Unkarin köyhän talonpoikaiston elämää. Hän tunsi kuvattavansa, olihan hän viettänyt koko vaikean nuoruutensa sen parissa. Hänen elämäänsä sisältyi enemmän taistelua, enemmän mainetta ja enemmän tragiikkaa kuin kenenkään muun unkarilaisen taiteilijan.

ENDRE ADY:

Kossuthin kuoleman vuosipäivänä

Kukkiin peittyy tänään hauta hiljainen,
surujoukot suuret vaiti saartaa sen.
Kukkain teriöissä loistavissa
kalliita on, hohtavia helmirypäleitä.
Älä koske niitä, kuivaa, aurinko.
Kansakunnan ne on kyyneleitä.

Ajatukset, kaukaisuuteen kiitävät,
tunteen tulvat, sydämemme täyttävät,
mykän haudan ääreen pysähtyy.
Monet unelmat tuo hauta mielihin.
Maassa maatuu sydämemme haavoitettu:
uskollinen, suuri sydän Kossuthin.

Lajos Kossuth — nimes mitä kertookaan:
rakkautta, luottamusta nimeen isänmaan,
vapautta, pelastavaa maailman,
koston miekkaa, hetken tullen iskevää.
Ilmestystä, pyhää tuhannesti,
kansan erään sydämessä piilevää.

Pelastaja — taivaita kai kiittää saamme,
että saavuit, kuolemaansa kaunis maamme
kun jo vaipui, kun sen sydän tuskin löi.
Pelastavaa ihmettä kun toivoi kansa,
silloin saavuit, unelmaimme täyttymys,
kansasi veit puolustamaan oikeuttansa.

Kutsuasi seurattiin, ja lauletaan:
magyarit taas voiman tunsi rinnassaan.
Maalles niitit mainetta niin ettei koskaan
taiston täydet, karut vuosisadatkaan.
Isänmaalles antaessas vapauden,
palkaks sait vain haudan povessaan.

Ei! Sait myöskin muuta: Rakkauden,
uskon, kansas liekehtivän sydämen.
Jokaisella magyarilla sinut rinnassaan.
Ruumiisi jos multaan tänne peitettiin,
sydämissä, joiden kaipuu sinut loi,
lepopaikkas pyhitetty ikuisiin.

Aurinko ei turhaan loista hehkuaan,
lämmin sade heitä maahan virtojaan.
Kansoille vaikk' aika saisi jolloin niiltä
isänmaa ja kansan nimi häviäisi,
maailmassa magyarilla koti aina,
koska hälle isänmaaksi Kossuth jäisi.

Lepää hyvin — pelastaja isänmaan.
Kansasi ei unohda sua milloinkaan.
Rakkaus on ikuinen sen voima, maali.
Menneisyyteen se ei kaadu, tulevaan.
Rakastavat, niinkuin sinä rakastit,
ikuisesti elävä on haudassaan.

Sukupolvi kuitenkin jos syntyisi,
unohtava sinut, Kossuth, nimesi,
isänmaansa ystävän on aika silloin kuolla,
tai jos elää, kirotkoon hän uskoaan,
kirotkoon, vaikk' sydämensä murtuisi,
kansan, loukkaavan näin häpeällä kalleintaan.

Suomentanut Arvo Turtiainen

KOSSUTH-*kansansankari*

Lajos Kossuth.
Piirros Lontoon maanpakolais-ajoilta.

Unkarin kansalle oli syyskuun 19. päivä suuri juhlapäivä, sillä silloin tuli kuluneeksi 150 vuotta siitä, kun vuosina 1848 ja 1849 Habsburgeja vastaan käydyn vapaustaistelun johtaja 1800-luvun suurin unkarilainen valtiomies Lajos Kossuth syntyi. Koko maa juhli tätä päivää arvokkaalla tavalla: Budapestissa paljastettiin uusi Lajos Kossuthin muistomerkki, maan kaikissa osissa pitivät historioitsijat, pedagogit, kirjailijat ja runoilijat esitelmiä hänen elämästään, sadattuhannet osallistuivat Kossuth-muistojuhlallisuuksiin, joita järjestettiin maan kaikissa kaupungeissa ja kylissä . . .

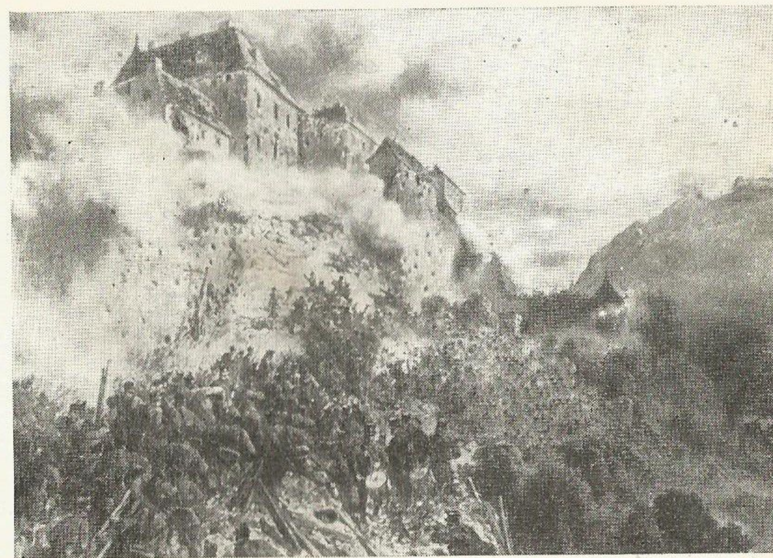
Kossuthin vielä nykyäänkin laajalle leviävät teokset, hänen nimelleen omistetut kadut, torit, sillat, työprikaatit ja tuotanto-osuuskunnat ovat samoin osoituksena siitä, että Unkarin kansa tuntee syvää rakkautta ja kunnioitusta tätä historiansa suurta vapaussankaria kohtaan; hänen aatteensa ja poliittiset ajatuksensa elävät ja vaikuttavat vielä nytkin uudessa, kansandemokraattisessa Unkarissa, joka voi ylpeänä tunnustaa olevansa 1840-luvun vapaustaistelun päämäärien toteuttaja ja edelleenkehittäjä.

Kossuthin julkisen toiminnan, hänen uhrautuvan taistelunsa tärkein päämäärä oli Unkarin vapauttaminen Habsburg-monarkian ikeestä ja maan kansallisen itsenäisyyden saavuttaminen. Lajos Kossuth tajusi, että hän saattoi turvata kansakunnan riippumattomuuden taistelussa vierasta mielivaltaa vastaan vain nojautumalla kansaan, toteuttamalla laajan kansallisen yhtenäisyyden. Senvuoksi hän julisti ennenkaikkea taistelua kansan oikeuksien puolesta. Hän taisteli kansan enemmistönä olevien, määrättömästi riistettyjen maaorjien vapauttamisen puolesta, yleisten velvollisuuksien tasapuolisen jaon puolesta, vapaata liikennettä estävien vanhentuneiden lakien kumoamisen puolesta. Hän taisteli kansaa edustavan parlamentin puolesta, yleisen (vaikkakin varallisuuteen sidotun) äänioikeuden puolesta, kuten yleensäkin kaikkien sellaisten säädösten aikaansaamiseksi, jotka olivat omiaan poistamaan lahon, aikansa eläneen feodaalijärjestelmän ja luomaan kansan yhtenäisyyteen perustuvan, demokraattisen Unkarin.

Aikakaudelta peräisin olevia piirroksia Unkarin kansan- ja vapausarmeijan voitokkaalta sotaretkeltä Wienin edustalle.

Tämän tunsi myös sangen hyvin Unkarin taantumuksellinen hovi, joka ensi hetkestä alkaen yritti väkivallalla, uhkauksilla, lahjonnalla ja juonittelulla estää kansallisen yhtenäisyyden toteuttamista.

Vaikka maaliskuun kahden historiallisen viikon aikana luodut 31 lakiartiklaa eivät läheskään tyydyttäneet työtätekevän kansan kaikkia oikeutettuja vaatimuksia, kansa piti "kansojen keväänä" syntyneitä lakeja ominaan ja alkoi pitää omanaan myös isänmaata, jonka lapsipuoli se oli siihen asti ollut.

Habsburg-taantumus teki vuonna 1848 myönnytyksiä Unkarin kansalle tarkoituksella peruuttaa jälleen ensimmäisessä sopivassa tilaisuudessa myönnetyt vapaudet. "Sopiva ajankohta" tuli pian: keisarillinen kenraali Radetzky nujersi vallankumousliikkeen Italiassa, Prahan ja Wienin kaduilla oli jälleen hiljaista ja keisarillinen hovi saattoi lähettää Jellasichin sotajoukot Unkarin kansaa vastaan.

Silloin, äärimmäisen vaaran hetkellä, ilmenee Kossuthin poliittisen persoonallisuuden toinen peruspiirre: vakaana, hetkeäkään epäröimättä, hän julistaa aseellisen taistelun ulkoista vihollista ja sisäistä taantumusta vastaan. Hän organisoi sotajoukon, laskee liikkeeseen rahaa ja luo suhteita Unkarin asialle myötämielisiin ulkovaltoihin.

"Minussa ei puhu taistelunhalu", hän kirjoittaa heinäkuussa 1848. "Unkarin tulevaisuus ei ole valloituksen tiellä. Tarvitsen vapauden rauhaa, en etsi veristä kunniaa. En julista kenellekään sotaa. Mutta jos joku kajoaa Unkarin kruunuun, jos hän kajoaa itsenäisyyteemme, vapauteemme, kansalliseen kunniaamme, jos hän uhmaillen heittää hansikkaan jalkoihimme, silloin sanon: Kansani, nosta se ja viskaa se päin uhkaajan kasvoja, vaikka hän olisi muinaismaailman tarujättiläisten kokoinen."

Vas. Budapestissa syysk. 19. pnä paljastettu Lajos Kossuth-monumentti. Yllä osa monumentista.

Kossuthin organisoima maanpuolustusarmeija asettuu menestyksellisesti vastustamaan Jellasichin ilman minkäänlaista vakaumusta taistelevia sotilaita.

Unohtumaton, mahtava kuva! Vapaa kansa lyö voitokkaasti takaisin voimakkaan Habsburg-valtakunnan lukumääräisesti paljon vahvemman armeijan. Keisarilliset joukot vetäytyvät Windischgrätzin johdolla Unkarista, ja Wienin ylpeä hovi on pakotettu kääntymään "Euroopan santarmin", pyhän allianssin toisen jäsenen, tsaarivallan puoleen saadakseen apua Unkarin kansaa vastaan.

☆

Vuosina 1848—49 Unkarin kansa taisteli eristettynä, yksin taantumuksen yhdistyneitä voimia vastaan. Tällä hetkellä Unkari kuuluu Neuvostoliiton johtamaan rauhan leiriin, joka yhdistää aina Elbeltä Keltaiselle merelle, Seineltä ja Tiberiltä Tyynelle valtamerelle asti satojen miljoonien edistyksen ja rauhan puolesta taistelevien miesten ja naisten voimat yhteisen päämäärän hyväksi.

Sata vuotta sitten ylivoimainen taantumus tukahdutti vereen Unkarin kansan oikeutetun ja oikeudenmukaisen taistelun vapauden ja kansallisen riippumattomuuden puolesta — nyt juhlivat miljoonat unkarilaiset Lajos Kossuthin, suuren vapaustaistelijan ja valtiomiehen muistoa tuntien onnellisina, että hänen kauneimmat unelmansa ovat toteutuneet hänen vapaassa isänmaassaan.

Kesäisiä lomapäiviä

Epävakaisesta, viileästä alkukesästä huolimatta alkoi kesälomakausi Unkarin kaikissa osissa hyvin vilkkaana. Sadattuhannet työtätekevät perheineen, lapset, opiskelijat ja ammattioppilaat viettävät kesäviikkoja lomahotelleissa, joihin aikaisemmin vain varakkailla oli mahdollisuus päästä.

Valtio maksaa 80 % lomakustannuksista. Niinpä asunto, ruoka jne. maksaa työtätekeville yhteensä vain 8 forinttia päivässä ja heidän ei-työssäkäyville perheenjäsenilleen 24 forinttia. Työtätekeville, jotka suorittavat esimerkillistä työtä, lapsille, opiskelijoille, ammattioppilaille ja ammattitautien uhkaamille työläisille on lomanvietto täysin ilmaista. Näinollen ei ole mikään ihme, että ammattiliittojen keskusneuvoston hallinnassa olevat lomapaikat ovat kaikkina vuodenaikoina täynnä. Sen lisäksi on vielä hyvin monia, jotka järjestävät itselleen omin kustannuksin oleskelun lomanviettopaikoissa valtion matkatoimiston "Ibuszin" välityksellä.

VUORISTON LEPOKODIT

Useimmat vuoristohotellit sijaitsevat Mátra-vuoristossa, 700—1000 metriä merenpinnan yläpuolella subalppisessa ilmastossa. Suurin lomanviettopaikka täällä on suojaisen metsän peittämällä ylätasangolla sijaitseva Mátrafüred, joka vapautuksen jälkeen on kehittynyt todelliseksi lomakaupungiksi. Sen hyvinhoidettujen katujen varsilla sijaitsee ammattiliittojen, eri teollisuuslaitosten ja julkisten laitosten rakennuttamia lepokoteja toinen toisensa vieressä. Keskellä kohoaa kesävieraita varten rakennettu uudenaikainen kulttuuritalo. Puistossa kimmeltää seudun erään kylpylän suuri uima-allas.

Lähellä Mátrafürediä 1000 metriä korkean Kékesin vuorenhuipun juurella sijaitsevat Mátraházan uudenaikaiset loma- ja urheiluhotellit. Täällä oleskelevat hiihtourheilun harrastajat. Kékesin kuuluisien kelkkaratojen ja hiihtomäkien lähellä sijaitseva Mátraháza on oikea hiihtäjien paratiisi.

Asfalttipäällysteistä autotietä

Vas. näkymiä "Unkarinmereltä" Balatonilta kesäisinä lomapäivinä. Ylhäällä valkoisia purjeita sinisen veden yllä. Alhaalla viimeinen silmäys Tihanya kohti.

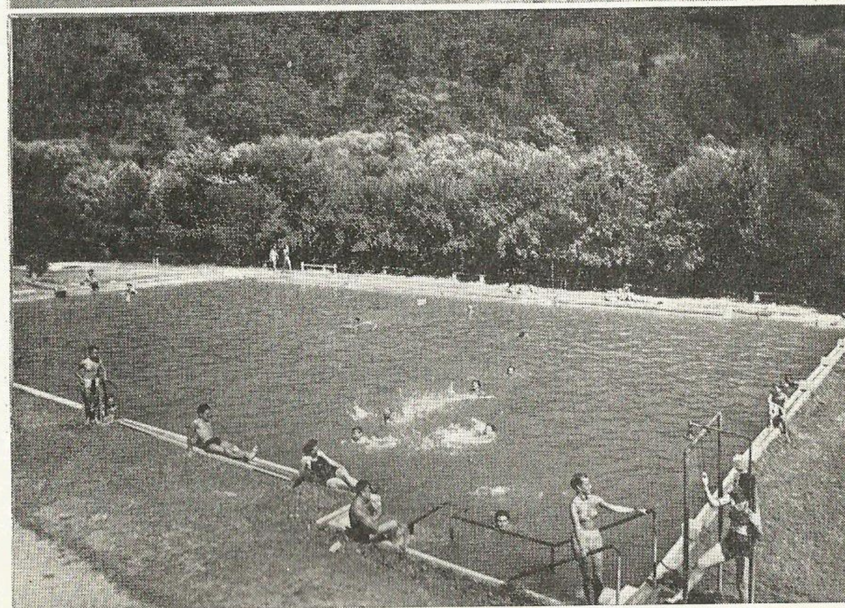

Lomaa, kesää...

Vas. "Nouse, keinuni, korkealle" Balatonin leppeästi suhisevien poppelien varjossa. *Alla:* Mecsekin lomahotellin edustalta avautuu suurenmoinen panoraama Pécsin vanhaan historialliseen kaupunkiin. *Oikealla alla* metsän keskellä sijaitseva lämminvesikylpylä Debrecenin luona Itä-Unkarissa. *Oik.* lomanviettäjiä lähdössä retkeilylle Mecsekin vuorille.

pääsemme vajaassa puolessa tunnissa Mátraházasta melkein 1000 metriä korkealle Galyatetölle. Kuusien ympäröimällä ylätasangolla kohoaa eräs maan kauneimpia ja suurimpia lomahotelleja — Galyatetön stahanovilaiskoti. Täällä lepäävät valtion kustannuksella tuotannossa parhaiten ansioituneet työläiset, sivistyneistön ensimmäiset työntekijät, taiteilijat ja tiedemiehet. Usein vierailee Galyatetössä myös ulkomaalaisia vieraita.

Mátra-vuoristosta koilliseen sijaitsevassa jylhänromanttisessa Bükk-vuoristossa on kuusimetsien kätkössä kristallinkirkkaan Hámor-järven rannalla Lillafüredin lomakoti. "Palatsihotellin" nimellä se oli aikoinaan kaikkein rikkaimpien tilanomistajien ja teollisuusparoonien yleinen huvittelupaikka. Nykyään työläiset ja sivistyneistön työtätekevät edustajat viettävät täällä ilmaista lomaansa.

Unkarin länsiosassa, aivan Itävallan rajalla, tapaamme Löverhotellin ajanmukaisen rakennusryhmän. Etelä-Unkarissa, korkeasta kulttuuristaan ja kehittyneestä teollisuudestaan kuuluisan Pécsin kaupungin lähistöllä, Mecsek-vuoriston jyrkällä harjanteella sijaitsee Mecsekin uudenaikainen, suuri lomahotelli. Tätä luettelemista voitaisiin jatkaa vielä pitkälti. Unkarissa on tuskin ainoatakaan vuorijonoa, jonka kauneimmilla paikoilla eivät lepo- ja lomakodit odottaisi virkistystä hakevia työtätekeviä.

KESÄNVIETTO JÄRVIEN JA JOKIEN RANNOILLA . . .

Yhtä hyvin kylpemiseen kuin vesiurheiluun soveltuvan Balaton-järven 200 kilometrin pituisella rannalla sijaisevat lukemattomat kylpylät ja lepokodit houkuttelevat kesäisin valtavia lomanviettäjäjoukkoja. Siófokissa, Balatonlellessä, Keszthelyssä, Tihanyssa, Balatonkenesessä ja muissa kylpypaikoissa nauttivat kymmenettuhannet unkarilaiset kesän iloista ammattiliittojen, teollisuuslaitosten ja nuorten virkistyskodeissa. Tennis-, lentopallo- ja jalkapallokentillä on aina reipas peli käynnissä, ja tuhannet veneet ja purjeveneet halkovat "Unkarinmeren" tasaista pintaa. Puistojen ulkoilmateattereissa antavat valtion "lomateatterin" kiertävät yhtyeet näytöksiään. Huvittelupaikat ovat täynnä musiikkia ja iloisia lomailijoita.

Balaton-järven kylpyläin lisäksi on Unkarissa vielä lukemattomia muita veden äärellä sijaitse-

O i k. Kesäisen illan rattoa Mátraházan lomahotellin terassilla ja ruokailun juhlallinen hetki on saapunut Lillafüredin kylpylähotellin loisteliaaseen ruokasaliin.

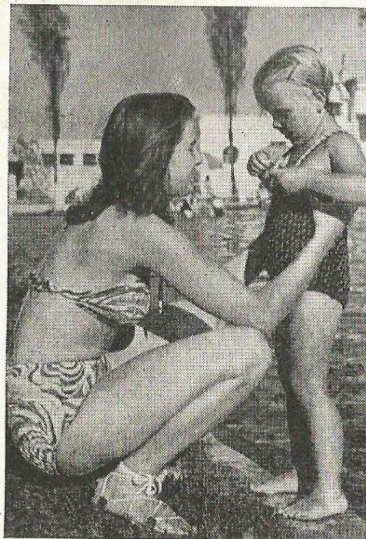

via lomanviettopaikkoja. Visegrádin, Zebegényn ja Nógrádverőcen lomakodeissa Tonavan maalauksellisen kauniissa pohjoiskaarteessa ja tippukiviluolastaan kuuluisan Jolsvafön rannalla sekä monissa muissa lomakeskuksissa nauttivat niin aikuiset kuin lapset luonnon kauneudesta, levosta ja urheilusta.

TERVEYSLÄHTEET JA VUORISTOPARANTOLAT

Ne työtätekevät, jotka haluavat viettää lomansa terveyssyistä ilmastollisesti edullisilla seuduilla tai yhdistää lomaansa juomatai kylpyhoidon, pääsevät ammattiliittojen sosiaalivakuutuskeskuksen toimesta erikoislomakoteihin.

Iso sisko ja pikku sisko . . .

Unkarin kuuluisin terveyskylpylä on Héviz länsi-Unkarissa. Héviz-järvi, joka peittää yli 5 hehtaarin alueen ja jonka vesituotanto on päivässä 86 milj. litraa, on Euroopan suurin "kuuma" järvi. Veden lämpötila ei kovimmassakaan talvipakkasessa laske 29 asteen alapuolelle, sillä tulivuoren kraaterista 40 metrin syvyydessä purkautuva vesi on 43-asteista.

Héviz-järven rikkipitoinen radioaktiivinen vesi vaikuttaa parantavasti nivelsairauksiin, hermotulehduksiin ja moniin muihin sairauksiin.

Samanlainen parantava vaikutus kuin Héviz-järven vedellä on Hajduszoboszlón terveyslähteellä, jonka 73-asteinen vesi pulppuaa 1 090 metrin syvyydestä. Pohjois-Unkarissa sijaitsevan Parádin hiilihappoista, arseenipitosta vettä käytetään menestyksellisesti epäsäännöllistä sydämentoimintaa ja valtimokalkkeutumaa hoidettaessa.

Unkarin suurin ja suosituin kylpypaikka on kuitenkin Budapest. Pääkaupungin 123 kuumaa lähdettä tuottaa päivittäin 70 miljoonaa litraa vettä. Näiden lähteiden parantavaa vettä käyttävät vuosittain kymmenettuhannet henkilöt, jotka on määrätty saamaan hoitoa Budapestin kuuluisissa kylpyhotelleissa.

Loma sujuu mukavasti myöskin kanoottiurheilun harrastuksen merkeissä "sinisellä, kauniilla Tonavalla".

Maaseudulta saapuneet lomanviettäjät, jotka eivät ole tulleet Budapestiin hoidettaviksi, vaan lepäämään ja huvittelemaan, viettävät lomaansa pääkaupungin ajanmukaisissa hotelleissa. Suosituin on Vapauden vuorella sijaitseva "Punainen Tähti", entinen "Golf"-hotelli, jonka kerhohuoneissa aikoinaan miljonäärit kuluttivat öitään pelipöytien ääressä. Nykyään keskustelevat samoissa huoneissa maaseudulta saapuneet tehdastyöläiset ja kaukaisten kylien työtätekevät talonpojat illan oopperaesityksestä, seuraavaksi päiväksi suuunnitellusta retkestä tai Budapestissä oleskelunsa aikana sattuneista mielenkiintoisista, muistorikkaista tapahtumista.

Kuten "Golf"-hotelli on muuttunut "Punaisen Tähden" lomahotelliksi, on virkistävä lomanvietto muuttunut harvojen yksinoikeudesta Unkarin työtätekevien joukkojen yhteisomaisuudeksi. Tämä muutos kuvastaa jo sinänsä koko maan kehitystä ja muuttumista.

"ELÄINLASTENTARHASSA"

Selailemme Budapestin eläintarhan "matrikkelia": toukokuun 18. pnä 1952 syntyi kaksi mustaa pantteria, kesäkuun 12. pnä syntyi kolme puumaa, heinäkuun 17. pnä syntyi virtahepo.

Viime kuukausina ovat tämän lisäksi nähneet päivänvalon yksi Zerkof-apina, sarvikuono, kamerunilainen kääpiövuohi, Bengalin tiikeri, dingo ja monet muut. Myös eläintarhan "lintuemo" — hautomakone — hautoi valmiiksi monenlaisia eläimiä.

Eläintieteilijät selittävät, että näin runsas jälkikasvu on melko harvinaista eläintarhoissa ja että sellainen on mahdollista ainoastaan siellä, missä on tehty kaikki eläinten luonnonmukaisten elinolosuhteitten luomiseksi. Esimerkiksi "virtahepovauvan" syntyminen on hyvin harvinainen tapaus eläintarhoissa.

Täysikasvuiset eläimet katselevat "sekavin tuntein", että myös ihmiset puuttuvat heidän pienokaistensa kasvatukseen. Pikkueläinten täytyy nimittäin käydä lastentarhaa. Pienet puumat, sarvikuonot, siamilaiset kissat, mustat pantterit, peurat ja kamerunilaisvuohet viihtyvät kuitenkin sangen hyvin eläinlastentarhassa, missä heidän "huvituksenaan" on uima-allas, keinu ja muita leikkivälineitä.

Eläimistä, jotka kasvatetaan samassa "lastentarhassa", solmivat jopa vihamieliset ja toisiaan karttavat lajitkin keskenään ystävyyttä.

☆

Nykyään tapaa eläintarhassa jo sellaisiakin eläimiä, joita siellä ennen sotaa ei ollut lainkaan. Runsas jälkikasvu antaa mahdollisuuden vaihtaa eläimiä ulkomaisten eläintarhain kanssa. Prahan eläintarha on vaihtanut puuman pantteriin ja kultafasaanin unkarilaisiin lintuihin, Wienin eläintarha antoi laaman kahta täplikästä ja pitkäsarvista unkarilaista härkää vastaan, Zürichin eläintarha apinan trappia vastaan jne.

Budapestin eläintarhan kehitys ei kuvastu vain eläinten lukumäärässä, vaan myös sikäli, että se vastaa yhä paremmin luonnontieteellisiä vaatimuksia. Se ei tarjoa ainoastaan huvitusta, vaan vaikuttaa myös kasvattavasti, ja kävijäin lukumäärä kasvaakin sen vuoksi jatkuvasti.

Seebran ruokkiminen on eräs lasten mieluisimpia huveja.

Vas. Teddy-karhu ei syrji maitoa ja virtahepovauva astelee toimekkaana lämpimään veteen emonsa kannoilla.

MOLIÈREA BUDAPESTIN SYYSRAMPPIVALOISSA

V a s e m m a l l a kaksi kohtausta Molièren näytelmästä "Porvari aatelismiehenä" Budapestin nuorisoteatterissa. Ylhäällä kauppias Jourdain ja ovela kreivi Dorante hierovat kauppoja. Alla kohtaus samasta näytelmästä. K e s k e l l ä : Kohtaus Molièren "Tartuffesta" kansallisteatterissa. Tartuffena Kossuth-palkittu Tamás Major. Y l l ä kohtaus Molièren "Saiturista".

Kansantaiteen kukkatarhat

”Kansanrunous on työtätekevän kansan todellista historiaa”, on Maksim Gorki lausunut. Sorron ankarina vuosisatoina juuri kansantaide säilytti ja ikuisti kauneimmat perinteet. Se puhui kansan puolesta kuvaten sen taistelua, sen vapauden- ja edistyksenkaipuuta. Kansandemokratian aikana voivat kansantaiteen alkumuodot päästä täysin kehittymään uuden sisällön, uusien värien rikastuttamana. Tähän elpymiseen on kaksi pääsyytä. Toinen niistä on rajaton elämänilo ja vapautetun kansan suunnaton innostus. Toinen on löydettävissä siitä, että työtätekevän kansan valtio vaalii ja edistää kansantaidetta suunnitellun ohjelman mukaan.

Unkarin mustalaisten tulinen tanssi taidetanssina. Kohtaus Kenesseyn baletista ”Nenäliina”.

UUSI KANSANTANSSI- JA KANSANLAULUKULTTUURI

Vapautusta edeltäneiden vuosikymmenien aikana olivat kansantanssin ja -laulun perinteet heikentyneet, osaksi miltei kuolleet. ”Maailmankaupunkien” laulut ja iskelmät tunkivat vähitellen tieltään kansanlaulut, ja parketeilla syntyneet muotitanssit syrjäyttivät kansantanssit. Nyt on tilanne aivan toinen. Maan kaikkiin osiin on rakennettu uusia kulttuuritaloja, joilla on tärkeä osuus kansanvalistusliikkeessä.

Mitä tansseja sitten tehtaitten ja kylien kulttuuritalojen tanssiryhmät esittivät? Ikivanhoja perinteitä noudattavat paimentanssit, sikopaimenten keppitanssit,

O i k. Unkarilaista kansantanssia aikuisten ja polvenkorkuisten esittämänä.

lammaspaimenten sauvatanssit heräsivät uuteen eloon. Uusilla muodoilla rikastui kansainvälisesti kuuluisa "verbunkos", 1700-luvun alkupuolella syntynyt unkarilainen sotilastanssi, jonka sykkivän rytmin Beethoven ja Liszt ovat sovittaneet moniin sävellyksiinsä. Useita "csárdáksen", tämän maailmankuulun unkarilaisen paritanssin muunnelmia kehittyi maan eri seuduilla. Leikilliset, suurta taitoa vaativat tanssit, kuten "pullotanssi" (tanssitaan viinipullo pään päällä) ja "tyynytanssi", ovat tulleet kylänuorison tilaisuuksissa suosituiksi ohjelmanumeroiksi.

Unkarilaisen kansanmusiikin alalla kansantasavallan kulttuuripolitiikka merkitsi ratkaisevaa käännettä. Entisen järjestelmän aikana oli Béla Bartókin ja Zoltán Kodályn, molemmat maailmankuuluja kansanmusiikin tutkijoita ja luovia taiteilijoita, käytävä ankaria kamppailuja voidakseen suorittaa uranuurtajatyötään. Kansandemokratia on asettanut Bartókin ja Kodályn elämäntyön esikuvaksi unkarilaisille kansanmusiikin tutkijoille ja taiteilijoille, ja se käyttää suuria summia saattaakseen kansanmusiikin viljelyn tason yhä korkeammaksi.

Optimismi ja elämänilo ovat ominaisia unkarilaiselle kansantanssille. Alla erään kansantanssijatarryhmän nauravia kasvoja. Oik. unkarilaisia kansantansseja esitetään Margaret-saarella Budapestissa runsaalle kiinnostuneelle katsojajoukolle.

Unkarilaisten kansanlaulujen omalaatuisuus piili alunperin pentatonskaalassa ja yksiäänisessä parlando- ja rubato-laulussa. Yhteinen elämä naapurikansojen kanssa ja kosketus eurooppalaiseen musiikkikulttuuriin aiheutti sen, että tämä ikivanha kansanlaulutyyli koki monia muutoksia. Erikoisen voimakkaana muuttuminen ilmeni 1600—1900-luvuilla. Unkarilaisissa kansanmelodioissa elävät yhä muuttumattomina monet pentatonainekset, mutta myös heptatonskaala ilmenee sille tunnusomaisessa koreudessa. Molempien rytmi muistuttaa suuresti tosiaan. Nämä molemmat lajit tavataan yhä mitä alkuperäisimpinä, ja juuri näihin perustuu ero muiden maiden musiikkiin verraten. Eräs tunnusmerkki on edelleen, että polyfonia, joka 16. ja 17. vuosisadalla kehittyi kaikkialla Euroopassa, on jäänyt sille täysin vieraaksi.

Unkarilaisten kansanlaulujen omalaatuisten muotojen säilyttäminen, niiden kerääminen ja aiheitten luokittelu on johtavana periaatteena kansanmusiikin viljelyssä. Unkarin Kansantasavalta on antanut tänä vuonna Zoltán Kodálylle toisen kerran 50.000 forintin Kossuth-palkinnon hänen suorittamastaan työstä kansanmusiikin parissa. Äskettäin on ilmestynyt hänen keräämänsä ja toimittamansa "Unkarilaisen kansanmusiikin antologian" ensimmäinen osa.

Kansandemokratian kulttuurisaavutus on myöskin tunnetun kansanrunoudentutkijan ja säveltäjän László Lajthan kansan-

soitinmusiikin kokoelma, josta hänet viime vuonna palkittiin Kossuth-palkinnolla.

Unkarin valtion kansanmusiikkiyhtyeen 150 jäsentä on valittu parhaiden kansantanssijoiden, -laulajien ja musikanttien joukosta. Sen ohjelmisto on todellinen kansantaiteen aarteisto. Tansseissaan ja kansanpuvuissaan he esittävät maansa kauneimpia perinteitä niin unkarilaiselle kuin ulkomaalaiselle yleisölle aina Berliinistä Pekingiin asti, mihin tahansa heidän voittoisa kiertueensa ulottuu.

Buzsákilaisen kirjonnan mestaritar valmistaa juuri erästä koruompelun värikästä ihmettä.

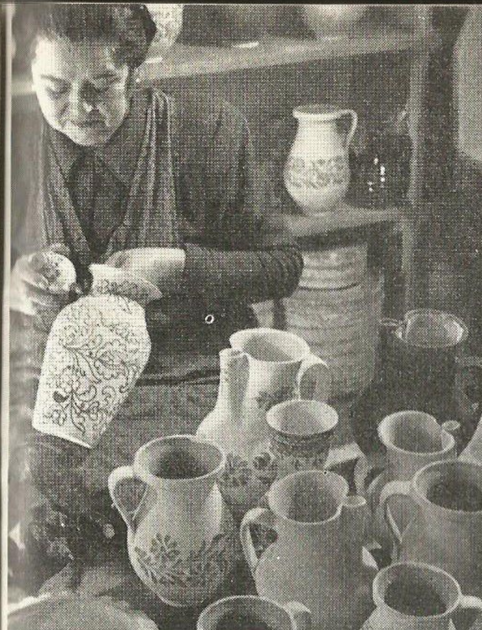
KANSATIETEELLINEN MUSEO

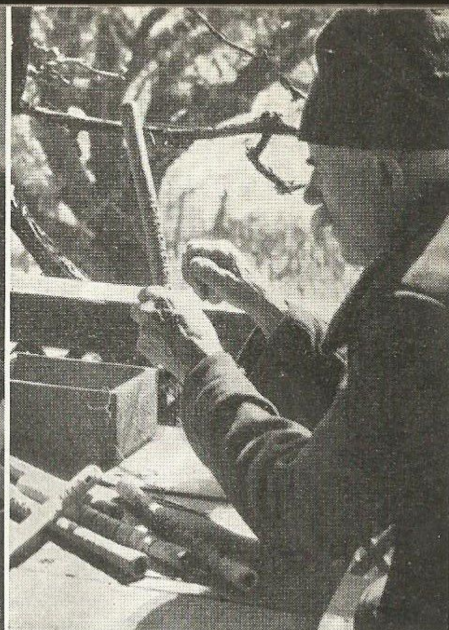
Huomattavin kansantaiteen uusista laitoksista on Budapestissa sijaitseva kansantieteellinen museo. Sen tieteellisen tutkimustyön saavutukset ovat esillä näyttelyissä, jotka ovat saavuttaneet valtavan yleisömenestyksen.

Kansatieteellisen museon avustuksella on pystytetty uusia paikalliosastoja, aluemuseoita. Kylien ja komitaattien väestö auttaa koottaessa ainehistoa aluemuseoihin. He työskentelevät yhdessä kuin iso perhe, ja samalla he oppivat kunnioittamaan ja vaalimaan menneisyyden perinteitä.

Kansantaiteen instituutilla on kansalliselta kannalta katsoen hyvin tärkeä osuus kansantaiteen elvyttämisessä.

Esimerkiksi viime vuonna kansantaiteen instituutti herätti jälleen eloon sadonkorjuujuhlat niillä maan paikkakunnilla, missä tapa on vähitellen kuollut kansan köyhyyden takia. Tapojen ja perinteiden ohella elvytetään kokonaisia kansantaiteen haaroja. Sellaisia ovat Somogyn ja Hortobágyn paimenten luu-, sarvi- ja puu-

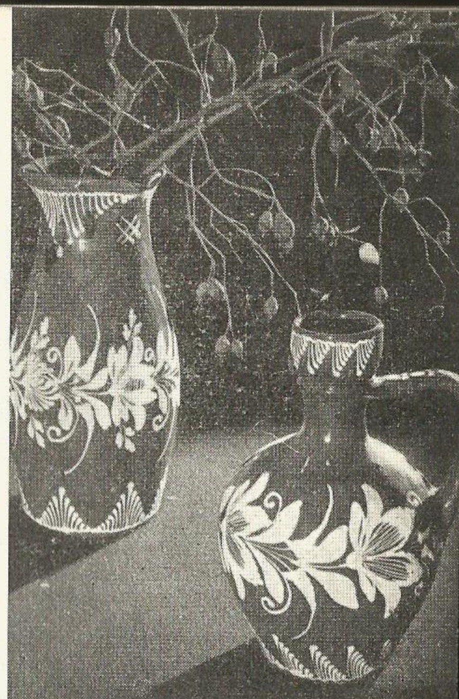
V a s. itäunkarilainen kansantaiteilija viimeistelee talonpoikaiskeramiikkaansa ja o i k. vanha somogylainen paimen leikkaa koristeellista luista piiskanvartta.

leikkaustyöt, kauniit juoma-astiat, kepit, suolakupit, peilinkehykset, kirveen- ja piiskanvarret. Tällä hetkellä tuntee koko maa Kalocsan "koristelunaisten" seinämaalaukset ja Turkeven värikkäät matot. Länsi ja itä-Unkarin lahjakkaat kansantaiteilijat ovat jälleen ryhtyneet harrastamaan keramiikkataidettaan. Talonpoikaisnaisten ja -tyttöjen taitavat sormet luovat uusia mestarillisia kirjonta- ja kudonnaistöitä; Kalocsan värikkäät kukkakirjailut, Mezökövesdin (Matyón) mielikuvitusrikkaat aiheet mustalla pohjalla, Buzsákin puna-sini-keltaiset koruompelutyöt ja Sárközin päähine- ja peitekoristelut — kaikki nämä ilmentävät näiden seutujen koristetaiteen kukoistusta.

Kansantaiteen instituutin valvonnanalainen kansantiede- ja käsityöliike tukee kansantaidetta ja tilaa tuotteita. Instituutin asiantuntijat neuvovat liiketä, kun on kysymys erilaisten kansantaide- ja käsityöesineiden tilaamisesta maan eri seuduilta. Tällä tavoin liike edistää osaltaan kansan koristelutaiteen kehittymistä.

Kansantaidetta

Vas.: Ylllään lauha aurinko ja edessään koristeellinen kulho villalankakerää varten unkarilainen vanhus kutoo jotakin vanhaa unkarilaista vaatekappaletta, ja tähän rauhanomaiseen askarteluun sopii hyvin, että hän allekirjoittaa puutarhaansa tuodun rauhanvetoomuksen. Oik. tyypillistä unkarilaista talonpoikaiskeramiikkaa ja alla Kalocsan kuulut talonpoikaisnaiset maalaavat hämmästyttäviä freskojaan.

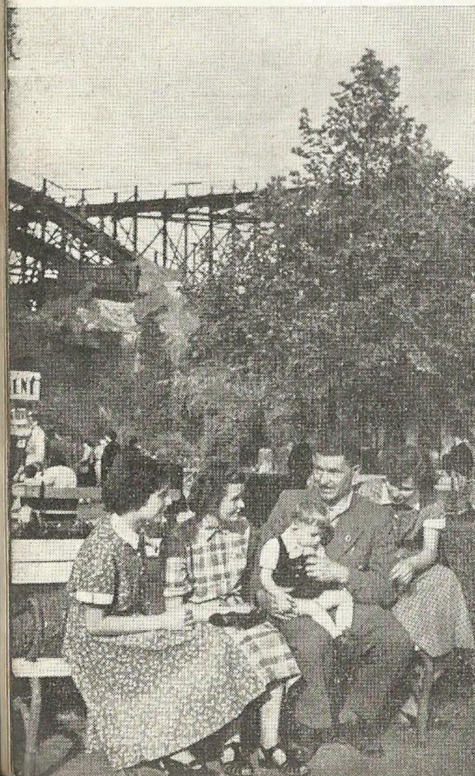

MERKILLINEN LIIKE

Bela Röder, Csepelin Mátyás Rákosi-tehtaiden sorvari, sai jokin aika sitten kymmenentuhannen forintin Kossuth-palkinnon. Hän aloitti vuonna 1951 liikkeen, jonka tarkoituksena on, että metallityöläiset auttavat heikkoja työntekijöitä ja selvittävät näille työmenetelmiään. Hänen oma työsuorituksensa on jatkuvasti 200—300 %. Tämä ns. Röder-liike on jo levinnyt kaikille aloille.

Pienen Márta Röderin silmät loistavat kilpaa kevätauringon kanssa hänen kertoessaan innokkaana suuren uutisen isälleen Béla Röderille:

”Nyt on Röder-liike päässyt käyntiin meidänkin koulussamme. Ensimmäisellä luokalla olen tietysti minä muodostanut Röder-ryhmän. Kaikki parhaat oppilaat kuuluvat siihen. Luokanvalvoja ilmoitti tänään, että meidän luokkamme saavutti viime kuussa parhaita tuloksia. Ainoakaan koe ei ollut ala-arvoinen. No, mitäs sanot, isä?”

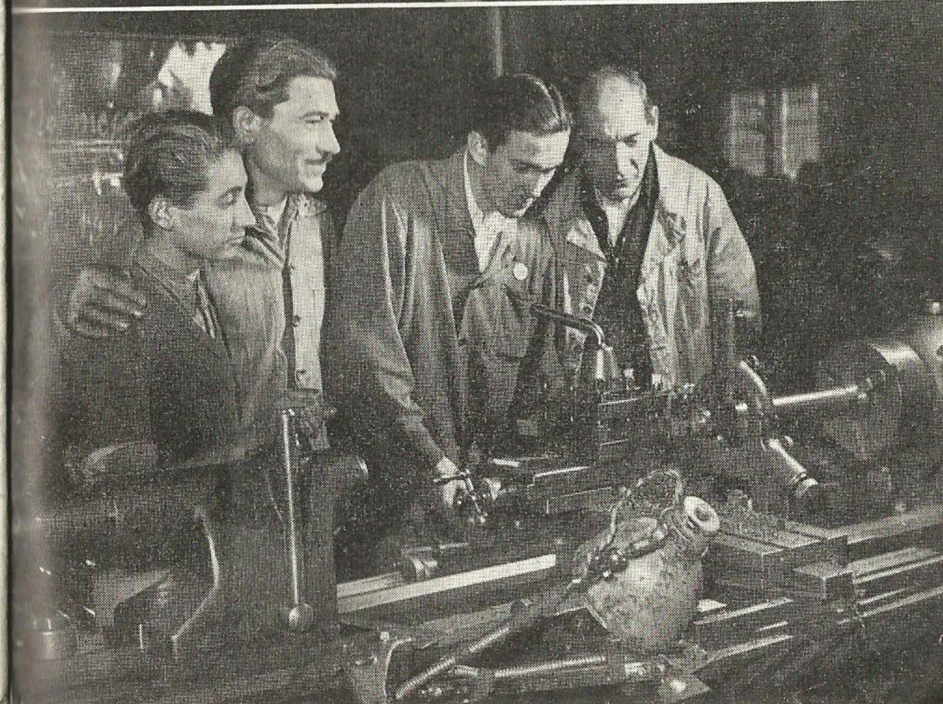

Isä on liikuttunut, ja hänen on vaikea löytää sanoja. Hän silittää vain suurella kämmenellään tytön päätä ja katsoo vaimoonsa. Röder-liike on tuottanut paljon iloa tälle mallisorvarille jo tähän mennessä, mutta tämä on kuitenkin parasta.

”Aivan niin, tyttöseni”, hän lausuu hetken kuluttua, ”mutta teidän ei vielä pidä tyytyä nyt saavuttamiinne tuloksiin. Hyvien oppilaiden täytyy pitää huolta siitä, että myös heikommat pääsevät eteenpäin.”

Oik.: Béla Röder (toinen vasemmalta) toteaa hymyillen, että hänen kylvämänsä aatteet alkavat kantaa hedelmää. Oik. yllä: Röder-liikkeen alkuunpanija Béla Röder palkitaan Kossuth-palkinnolla ja 400 000 smk:n rahasummalla. Vas Röderin perhe sunnuntairetkellä.

Röder-liike on levinnyt myös kouluihin. Kuvassamme Béla Röderin tytär Márta (kesk.) opettaa heikommille oppilastovereilleen matematiikkaa.

Keskustelemme tästä liikkeestä Béla Röderin kanssa.

”Niin, kehoittaessani maan parhaita työläisiä opettamaan työmenetelmiään niille, jotka eivät pystyneet suorittamaan työtään sataprosenttisesti, en itse arvannut, että kehoitukseni saisi osakseen näin suurta vastakaikua.”

”Miten yleensä keksitte tämän ajatuksen?”

”Huomasin, että tehtaassa, jossa käyn työssä, oli paljon työläisiä, joilla oli vain vähän harjoitusta ja kokemusta. Ajattelin, että heitä pitäisi auttaa, enkä asiaa kauan aprikoinutkaan. Ensin otin luokseni ryhmästäni ne työläiset, joiden taito oli vähäisin, ja opetin heitä. Nähtyäni tuloksen tuli mieleeni, että näin pitäisi tehdä koko maassa. Esitin maan etevimmille työläisille kehoituksen seurata esimerkkiäni. Ja mikä oli tulos?”

Hän osoittaa hymyillen kirjeja lehtipinoa.

”Minun täytyy sanoa, että liike on ylittänyt kaikki odotukseni. Kun sain kuulla eräältä etevältä tiedemieheltä, että liike on ulottunut myös hänen tutkimuslaitokseensa, tajusin, että ajatustani voidaan toteuttaa ei vain teollisuudessa, vaan myös tieteessä, taiteessa, opiskelussa ja urheilussa, sillä kaikilla aloilla on ihmisiä, jotka osaavat enemmän, ja niitä, jotka osaavat vähemmän. Mutta paremmat voivat ja heidän pitääkin olla heikompien apuna.”

Béla Röder on 40-vuotias, voimakas ja leveäharteinen mies.

”Ollessani 20-vuotias olin itse hyvin heikko ja hintelä. Muistan, miten kierrellessäni kaduilla ilman työtä ja leipää eräs herra pyysi minua kantamaan hiilisäkin viidenteen kerrokseen. Kolmannessa kerroksessa vaivuin ponnistuksista polvilleni. Tosin en ollut syönyt mitään sinä päivänä enkä edellisenäkään. Herra lausahti silloin: ”Mitä mahtanee tulla noin heikosta pojasta?”

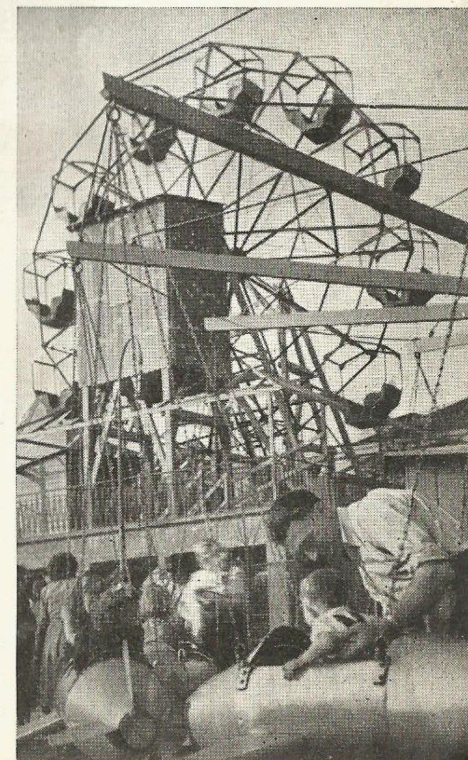
Keskustelemme perheen uudesta elämästä. Rouva Röder puuttuu puheeseen:

”Olemme nyt olleet naimisissa 17 vuotta. En olisi koskaan uskonut, että työläisen elämä voi muuttua näin paljon. Yhtä vähän olisi voinut kuvitella, että myös itse ihminen voi muuttua niin paljon. En esimerkiksi ennen vapautusta käynyt kertaakaan teatterissa. Äskettäin kävimme katsomassa ”Hamletia” kaksi eri kertaa, eri näyttelijäin esittämänä, ja jälkeenpäin keskustelimme pitkään näistä osasuorituksista.”

Heidän kasvoillaan on vakavaa hymyä. Lapset — heitä on kolme — hyörivät vanhempien ympärillä.

Unkarissa on kehittymässä uusi ihminen. Ihminen, joka ei halua päästä eteenpäin toisia polkemalla, vaan auttamalla, tukemalla heitä. Ei nyrkki, vaan ystävällinen, työteliäs käsi määrää täällä oikeuden.

Jonakin sunnuntaina sopii pistäytyä vaikkapa Budapestin tivoliin ja huvitella karusellissa. Taustalla tivolin maailmanpyörä.

BUDAPESTIN KYLPYLÄPARATIISEISSA

"Huomio, huomio! Noin kolmivuotias vaalea pikkupoika, nimeltä Pistike, etsii äitiään ja odottaa häntä puistotädin luona..."

Usein saa kuulla tällaisia ja muita samanlaisia "etsintäkuulutuksia" Budapestin Margaret-saarella sijaitsevan Palatinus-kylpylän kovaäänisestä, kun pikkutenavat lähtevät lasten uima-altaalta omin päin "suureen maailmaan". Eikä olekaan mikään ihme, että vanhemmat tai lapset "katoavat", sillä käyhän kuumimpana helleaikana päivittäin noin 30 000 henkilöä vilvoittelemassa valtavan laajassa Palatinus-kylpylässä.

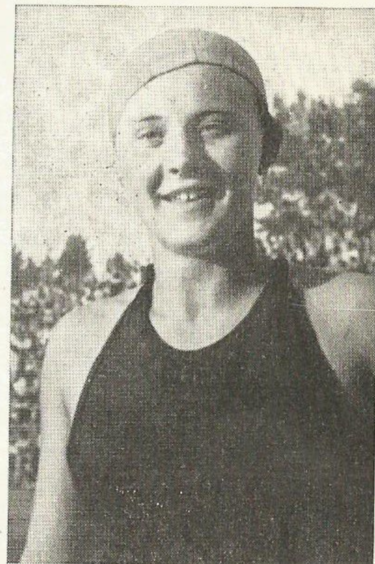
Palatinuksen kylpyvieraat saavat nauttia mielin määrin lämpimien lähteiden rikkipitoisesta vedestä ja käydä virkistymässä sinisenä kimmeltävässä kylmävesialtaassa, suihkukaivolla tai keinoaaltoaltaassa, jossa voidaan keinua koneistolla aikaansaaduissa "merenaalloissa".

Sama tunnelma vallitsee muissakin kylpylöissä, joita Budapestissa, "kylpyläin kaupungissa", on melkein lukemattomia.

MAURI RYÖMÄ:

TERVEYDENHUOLTO *Unkarin urheiluvoittojen perustana*

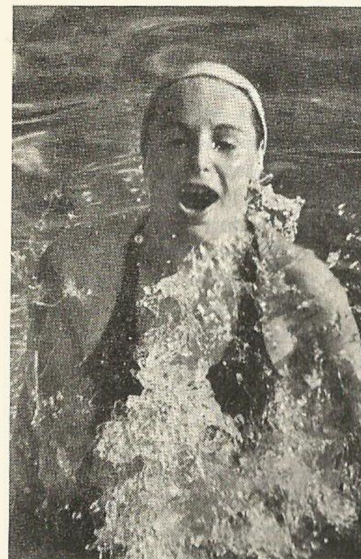
Kymmenkunta suomalaista lääkäriä — etupäässä kansanterveyden harrastajia ja urheilulääkäreitä — oli heinäkuun 25. pnä kutsuttu ministeri Dömötörin vieraiksi Unkarin kansantasavallan täkäläiseen lähetystöön tutustumaan unkarilaisiin heimoja virkaveljiinsä. Näitä oli Unkarin menestyksellisen olympiajoukkueen mukana saapunut Helsinkiin kolme: Unkarin urheilulääketieteellisen instituutin johtaja tri Balassa — yleisurheilijoiden lääkärinä; samassa instituutissa työskentelevä nuori ja viehättävä naispuolinen kollega tri Ürményi — uimareiden ja vesipalloilijoiden lääkärinä; sekä ylilääkäri Kreisz, kirurgi — jalkapalloilijoiden ja nyrkkeilijöiden lääkärinä.

Luultavasti veljeskansamme urheilijoiden ja voimistelijoiden erinomainen menestys kisoissa on kaikkialla maailmassa antanut aihetta johtopäätökseen, että niin urheilutoiminnan kuin kaikkien muidenkin kansanterveyteen liittyvien asioiden täytyy Unkarin kansantasavallassa olla erittäin hyvällä tolalla. Ja todennäköisesti kaikkien tutustumistilaisuuteen kutsuttujen suomalaisten lääkärien tästä syystä oli mielenkiintoista kuulla tri Balassan keskitetty selostus uuden Unkarin urheilulääkinnän ja yleensä terveydenhuollon organisatiosta sekä samalla nykyisten olosuhteiden eräistä eroavaisuuksista entiseen järjestelmään verrattuna.

Helsingin olympialaisissa loistivat erikoisesti unkarilaiset naisuimarit. Kuvissamme vasemmalta kultamitalityttö Valéria Gyenge, Judith Temes, kultamitalityttö Kato Szöke ja Ilona Novák.

Kansandemokraattisessa Unkarissa — tri Balassa kertoi — on kaikki terveydenhuollon asiat keskitetty terveydenhuoltoministeriön alaisiksi. Aikaisemmin ei tällaista erityistä ministeriötä ollut, vaan terveys- ja sairausasioita hoiti eräs sisäasiainministeriön osasto (kuten esim. Suomessa nykyään!). Terveydenhuoltoministeriössä on urheiluterveydenhoidon osasto, joka välittömästi johtaa koko maata käsittävään urheiluterveydenhoidon verkostoa. Tämä puolestaan on järjestetty seuraavasti:

1) Budapestissa sijaitseva urheilulääketieteellinen instituutti, johon kuuluu 300 vuodetta käsittävä sairaala, poliklinikka ja erilaisia tutkimuslaitoksia.

2) Budapestissa sijaitseva vastaanottokeskus.

3) Budapestin eri kaupunginosien ja urheilulaitoksien urheilulääkärien vastaanottopaikat (yhteensä 12).

4) Maaseudun urheilulääketieteelliset laitokset urheilulääkärien vastaanottopaikkoineen (yhteensä 36).

Tässä järjestelmässä on keskeinen asema Budapestin urheilulääketieteellisellä instituutilla, joka on kiinteässä yhteistoiminnassa maatakäsittävän ruumiinkulttuuri- ja urheilukomitean kanssa.

Urheilun nousu perustuu ennen

Lapsia, puistoja, kirjoja...

— Täti kiltti — tässä on potkulautani, antakaa minulle ”Setä Tuomon tupa”. — Täti, Budapestin Károly-puutarhan kirjastonhoitajatar antaa leikkiin kyllästyneelle pikkupojalle ”panttia” vastaan Beecher Stowen pidetyn romaanin.

— Täti hyvä, tahtoisin pyytää lainaksi Tolstoin sadut, mutta minulla ei ole mukanani mitään, minkä voisin jättää pantiksi. Näin sanoo eräs pikkutyttö. Kirjaston hoitajatar ei edes kysy tytön nimeä, vaan antaa heti pyydetyn kirjan. Sillä eihän vielä koskaan ole sattunut, että lainattua kirjaa ei olisi palautettu.

Muuallakin kuin Károly-puutarhassa toimii ns. ”puutarhakirjastoja”, joiden ahkerimpia lukijoita ovat lapset. He leikkivät ja lukevat. Kun lapset alkavat jälleen leikkinsä tai lähtevät kotiin, he luovuttavat takaisin kirjan, ja toisena päivänä jatkuu taas sekä leikki että luku.

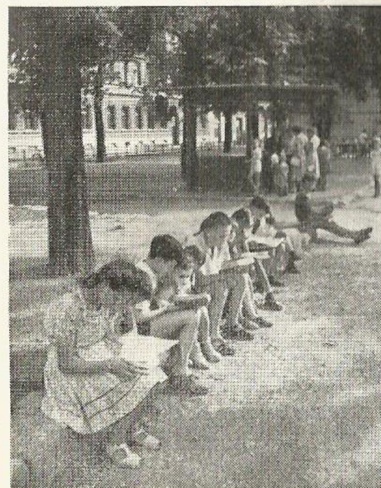
Budapestin 29 lastenkirjastossa pidetään säännöllisesti väittelytilaisuuksia. Kirjailijat, pedagogit ja kirjastonhoitajat esitelmöivät nuorisoa kiinnostavista kirjoista ja näiden esitelmien pohjalla väitellään sitten innokkaasti.

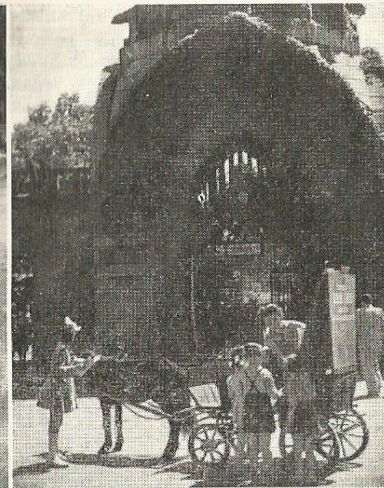
Vuoden 1952 ensimmäisellä puoliskolla nousi lastenkirjastojen lukijoiden määrä 50.000:een. Koulujen loma-aikoina tämä määrä nousee huimasti. Kesällä avattiin ensimmäiset puutarhakirjastot, jotka ovat huomattavasti lisänneet lasten lukuhalua.

Budapestin lapsilla on ilo... lomaa... aurinkoa... leikkiä... lukemista... — Kaiken tämän me näemme iki-ihanissa Budapestin puistoissa.

Oik. Tässä potkulautani pantiksi, sanoo leikkiin väsynyt, pieni kirjanlainaaja. Alla: Jännittävää luettavaa... Budapestin eläintarhassa kiertää ”puistokirjasto” penkiltä penkille.

---

kaikkea yleisen terveydenhuollon ja kansanterveyden kehittymiseen, tri Balassa kertoi. Vanhassa Unkarissa kansan elintaso oli alhainen. Terveydenhuollon järjestelmä oli puutteellinen. Lääkäreitä oli liian vähän, ja hekin huonosti palkattuja. Suurelle osalle kansaa oli vähävaraisuuden takia vaikeaa saada lääkärinapua. Yhtenäistä sosiaalivakuutusta ei ollut. Pikkulasten kuolleisuus oli korkea, tuberkuloosi ja sukupuolitaudit raivosivat.

Vapauduttuaan fasismin vallasta Unkari ryhtyi suureen uudistustyöhön. Kansan elintaso alkoi kohota. Terveydenhuollon johtoon asetettiin erityinen ministeriö. Luotiin yhtenäinen sairaus- ja sosiaalivakuutusjärjestelmä, jolla on oma maatakäsittävä piirilääkäriverkostonsa. Vakuutuslääkäreiden muuttunut asema takaa sen, että toisaalta vakuutetut saavat oikeudenmukaisen kohtelun ja pätevän käsittelyn, toisaalta sosiaalivakuutuksen väärinkäyttäminen torjutaan.

Terveydenhuollon keskeiseksi periaatteeksi tuli profylaksia — sairauksien ennakolta ehkäiseminen, terveydelle edullisten olosuhteiden aikaansaaminen. Elintason kohoaminen on varmin tae terveyden suojaamiselle — tri Balassa totesi —, ja yhdessä elintason kohoamisen kanssa on Unkarin urheiluliike jatkuvasti kehittynyt.

Myös lääketieteellinen opetus on järjestetty uudelleen, ja lääkärien taloudellinen asema on oleellisesti parantunut. Valtio turvaa kansalaisten opiskelumahdollisuudet varallisuudesta riippumatta, ja lääkärikunnan kuten muunkin sivistyneistön työtä kunnioitetaan. Opiskelu ei kasaa nuorten lääkärien harteille velkataakkaa, eikä kenenkään lääkärin ole pakko elättää itseään kauppiasmaisella yksityispraktiikalla.

"Opettaja ja oppilas"

Urheilupiireissä herätti melkoista hämmästystä, kun Imre Németh, Lontoon olympiakisojen moukarinheiton mestari ja maailmanmestari tuli Helsingissä vasta kolmannelle sijalle.

Keskustellessamme Imre Némethin kanssa hänen kotonaan Helsingin olympiakisoista kysyimme ensimmäiseksi, miksi hän ei pystynyt puolustamaan paremmin olympiamestaruuttaan.

Suorasukaisen kysymyksemme hän kuittaa hymyllä.

"Tein virheen harjoittelussa. Käytin samaa valmennusmenetelmää kuin Csermák. Harjoitteluni oli kuitenkin oltava lujempaa, sillä 34-vuotiaana tarvitsen enemmän harjoitusta kuin 21-vuotias Csermák. Lauttasaaren urheilukentällä lähellä Otaniemeä heitin useita kertoja 60, Csermák 59 metriä. Näyttää kuitenkin siltä, että jännitin jousta liikaa . . . Neljä viisi päivää ennen ratkaisevaa kilpailua alkoi äkillinen lasku. Csermákin kunto parani, mutta omani alkoi vähitellen laskea. Muutamat lepopäivätkään eivät enää auttaneet . . . Csermákin käyttämä menetelmä osoittautui oikeaksi: hänen voimansa riittivät juuri varmistamaan hänelle voiton ratkaisevalla hetkellä."

"Tiesittekö, että Csermák tulisi olemaan paha kilpailija?" kysymme välillä.

"Hän oli vaarallisin kilpailijani. Olisin tietysti mielelläni puolustanut olympiamestaruuttani, mutta hyvitykseni on, että olen suorittanut hyvän työn auttaessani tätä nuorta lahjakasta urheilijaa voittoon."

Pyydämme Némethiä puhumaan muista vastustajistaan.

"Pidimme norjalaista Strandlia hänen hyvän kuntonsa perusteella vaarallisimpana. Sitä vastoin länsisaksalaisesta Storchista tiesimme, että hän ei ollut parhaassa kunnossa, emmekä paljon tarkkailleet hänen taitoaan. Tämä oli vakava virhe.

Suomalaisten aivan erinomaisesti järjestämät olympiakisat olivat hyödyksi koko maailmalle", Imre Németh lausuu lopuksi. "Olen oppinut Helsingissä hyvin paljon. Nyt on edessäni kaikkea muuta kuin helppo tehtävä: minun olisi voitettava oppilaani, jonka valmentaminen on luonnollisesti edelleen minun tehtäväni."

☆

Keskustellessamme József Csermákin kanssa Imre Némethin lausunnoista sanoi moukarinheiton olympiavoittaja:

"Voin vain alleviivata sana sanalta kaiken, mitä Imre Németh on esittänyt. Itse asiassa on kokonaan hänen valmennusmenetelmänsä ansiota, että olin ratkaisevina hetkinä huippukunnossa. Mutta haluaisin kuitenkin lisätä vielä jotakin hänen sanoihinsa: Ei ole monia, joista pitäisin enemmän kuin Imre Némethistä. Häntä saan kiittää myös siitä, jos seuraavissa kilpailuissa ja myöhemminkin — pystyn voittamaan hänet."

☆

Olympiakisojen jälkeen on Imre Németh osallistunut jo eräisiin kilpailuihin. Hänen heittonsa ovat olleet seuraavat: 59,49, 59,30, 60,31, 59,96 ja 58,60 metriä. Hän on siis uhannut József Csermákin parasta tulosta 3 sentin päästä ja heittänyt erään maailman parhaista moukarisarjoista.

Kamppailu opettajan ja oppilaan välillä jatkuu . . .

Postimerkkeilijälle

Unkarin postilaitos on heinä—syyskuun välisenä aikana laskenut liikkeeseen seuraavat merkkisarjat:

1. Elokuun 10. päivänä II. rautatieläisten päivän johdosta kaksi merkkiä käsittävän muistosarjan.

2. Syyskuun 7. päivänä vuorityöläisten päivän johdosta kaksi merkkiä käsittävän muistosarjan. Molemmat merkit kuvaavat Unkarin koneellistettua vuoriteollisuutta.

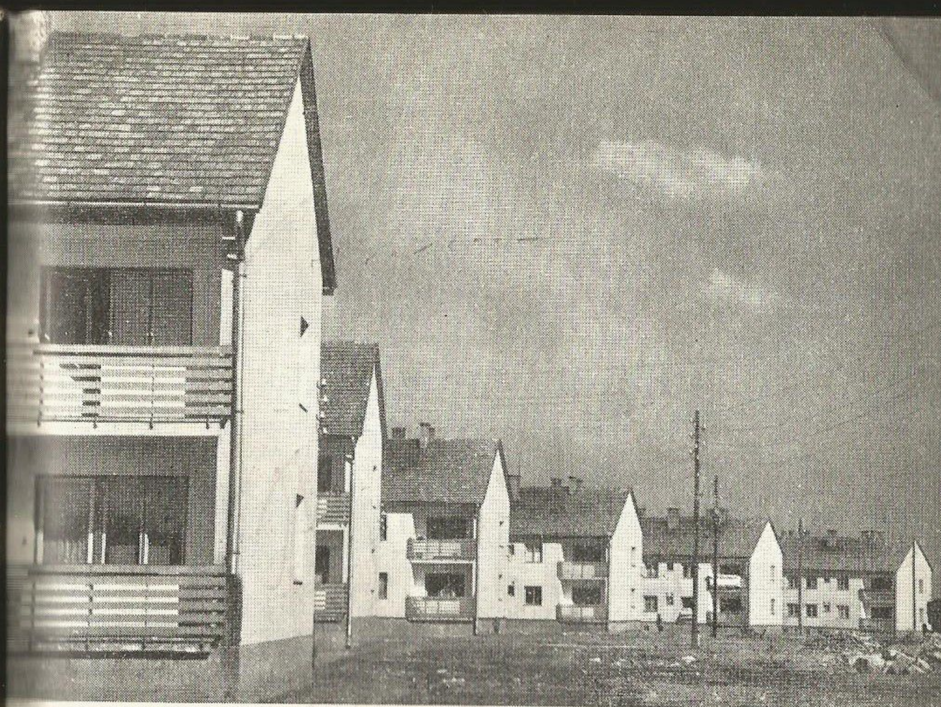

Turkin kansan suuri runoilija Nazim Hikmet on äskettäin saapunut maanpakolaisena Budapestiin. Kuvassamme runoilija vastaanottoruusuineen Budapestin lentoasemalla.

3. Syyskuun 29. päivänä kansanarmeijan päivän johdosta 6 merkkiä käsittävän muistosarjan. Merkit esittävät Unkarin kuuluisimpia sotapäälliköitä.

520.000 KÄTTÄ RAKENTAA

Syysk. 8. pnä oli Suomi—Unkari Seura järjestänyt toimistoonsa miellyttävän suomalaisten rakennusmiesten tutustumistilaisuuden, jossa Unkarin rakennustyöläisten liiton puheenjohtaja ja Unkarin ammatillisen keskusneuvoston jäsen József K ö b ö l selosti Unkarin rakennustyön kehitystä viimeksi kuluneina vuosina ja Unkarin rakennusteollisuuden organisatiota. Valaisevaa selostusta seurasi vilkas ja mielenkiintoinen keskustelu mainion unkarilaisen feketen — kahvin — ääressä.

V:een 1948 asti Unkarin rakennusteollisuus oli yksityisten omistuksessa ja käsityönluontoista. Koneista tunnettiin vain betoninsekoittaja ja joitakuita primitiivisiä nostureita. Kun Unkarin rakennusteollisuus 1948 valtiollistettiin — 20 %n siitä jäädessä kuitenkin edelleen yksityisten käsiin — alkoi rakennusteollisuudessa valtava kehitys. Tähän mennessä rakennustyöläisten lukumäärässä on tapahtunut 376 %n lisäys, ja on se nykyään 260 000. Ennennäkemättömästä noususta huolimatta vallitsee rakennusteollisuudessa vielä kuitenkin 30 000—40 000 työläisen vajaus.

Huomattavin kiihoke rakennusteollisuuden valtavaan nousuun on Unkarin 5-

V a s. näyte unkarilaisesta tiilirakennustyylistä. Huom. koristeellisesti muotoiltu tiilipylväs etualalla. Y l l ä kaivostyöläisten asuntoja Oroszlányissa.

vuotissuunnitelma, jonka puitteissa rakennusteollisuuteen sijoitetaan 47—49 miljardia forinttia, so. n. 970 miljardia suomenmarkkaa. Tällä summalla rakennetaan 4 uutta 20 000—40 000 asukkaan kaupunkia, 360 uutta tehdasta, 220 000 uutta asuntoa, sairaaloita, kouluja, urheilulaitoksia, julkisia rakennuksia ym.

Suuret rakennustehtävät ovat pakottaneet muuttamaan rakennustyön organisatiota. Johtava elin on rakennustyöministeriö, joka johtaa ja koordinoi rakennusteollisuutta. Sen alaisina toimivat rakennusteollisuustrustit — kussakin 2 000—6 000 työläistä. Jokaiseen trustiin kuuluu pienempiä rakennusyhtymiä ja varsinaisia rakennusliikkeitä sekä lisäksi yhtiö, joka huolehtii maalaus-, sähköasennus- ym. viimeistelytöistä. Kussakin trustissa on vielä liikenne- ja kuljetusosasto. Trustit on jaoiteltu erikoistehtäviin: toiset rakentavat tehtaita, toiset asuntoja jne.

Trustia johtaa korkeimman valtioelimen nimeämä pääjohtaja, apunaan pääinsinööri ja pääkirjanpitäjä (finanssit) sekä suunnittelu- ja piirustusosasto. Lisäksi on 20 erikoista kanavien, tehtaiden, teiden ym. rakentamista varten spesialisoitunutta suunnitteluvirastoa, joissa toimii kaikkiaan 8 000 arkkitehtia, insinööriä, piirustajaa ym. teknillistä henkilökuntaa.

Kun jokin laitos aiotaan rakentaa, nimetään sille ensin pääjohtaja, joka laatii menoarvion, antaa laitoksen suunnittelun suunnitteluvirastolle, suorittaa tilaukset ja tilaa rakennustyöväen. Tällä tavalla suunnitellaan ja rakennetaan pienempien rakennustöiden ohessa kokonaisia kaupunkeja, kaupunginosia, asuntokortteleita, asutuskeskuksia ja tehdaskombinaatteja.

Pyrkimys tyyppirakennuksien luomiseen on viime aikoina suuresti voimistunut. Tänä vuonna esim. 90 pros. valmistuneista rakennuksista on tyyppirakennuksia. Yhä enemmän on viime aikoina turvauduttu myös vanhoihin unkarilaisiin rakennusperinteisiin, minkä avulla saadaan suurempaa muoto- ja värivaihtelua rakennuksiin.

Suurta huomiota on kiinnitetty rakennustöiden nopeuttamiseen, mikä tapahtuu mm. ennakolta valmistettujen rakennusten osien tuottamisen muodossa. Kun 1949 näitä osia tuotettiin vain 5 000 to, nousi niiden valmistus tämän vuoden ensi puoliskolla 260 000 tonniin. Aivan uusista, muualla maailmassa tuntemattomista etukäteisrakennelmista mainittakoon aina 38-tonniset betonikehykset.

Tänä vuonna Unkarissa avattiin rakennuskorkeakoulu. Sitä ennen oli toiminnassa internaattikorkeakouluja, joissa rakennustyöläisiä koulutettiin alemman asteen rakennusinsinööreiksi. Ministeriön alaisena toimii edelleen työnjohtajakoulu, jossa on suorittanut tutkinnon mm. 24 naispuolista työnjohtajaa.

Edelleen herra Köböl mainitsi, että rakennusinsinöörien kuukausipalkat Unkarissa ovat 80 000—100 000 suomenmarkkaa, joka saadaan puhtaana käteen sitä 1 %n vähennystä lukuunottamatta, joka maksetaan vanhuusvakuutuskassaan. Teknillinen henkilökunta saa useita palkkioita. Jos rakennus valmistuu määräaikana, saa tekn. henkilökunta palkkiona 1 %n rakennuksen arvosta. Myös rakennuskustannuksien säästämisestä maksetaan tietty palkkio. Parhaita työläisiä palkitaan Kossuth-palkinnoilla, johon liittyy 400 000 suomenmarkan suuruinen rahapalkkio.

Lopuksi herra József Köböl lausui muutamia ihailevia tunnustuksen sanoja suomalaisen rakennustyön korkeasta tasosta.

Oik. näytteitä nykyisestä unkarilaisesta tehdasrakennustyylistä.

